

**MERJENJE NARCISIZMA Z RAZLIČNO DOLGIMI
VPRAŠALNIKI IN ISKRENOST PRI REŠEVANJU**

Raziskovalno področje: Psihologija

Raziskovalna naloga

Šola: II. gimnazija Maribor

Avtorica: Klara Žinkovič

Mentorja: Jaša Černe, Janina Curk

Maribor, 2020

KAZALO VSEBINE

POVZETEK	4
ZAHVALA.....	5
1. UVOD.....	6
1.1 Problem in struktura naloge	6
1.2 Teoretično ozadje	7
1.2.1 Zgodovina definiranja in uporabe termina narcisizem.....	7
1.2.2 Narcisizem kot osebnostna motnja.....	8
1.2.3 Narcisizem kot osebnostna lastnost.....	9
1.2.4 Narcisizem pri moških in pri ženskah	10
1.2.5 Razlogi za nastanek narcisizma.....	11
1.2.6 Moderni narcisizem.....	12
1.2.7 Merjenje narcisizma	12
1.2.8 Vpliv dolžine vprašalnika na kakovost odgovorov	13
1.2.8. Lestvica iskrenosti	14
1.3 Raziskovalna vprašanja in hipoteze	15
2. METODA	18
2.1 Udeleženci.....	18
2.2 Pripomočki	18
2.3. Postopek zbiranja podatkov	19
2.4. Postopek statistične obdelave.....	20
3. REZULTATI IN ANALIZE.....	21
4. DISKUSIJA	24
4.1. Preverjanje 1. hipoteze	24
4.2. Preverjanje 2. hipoteze	24
4.3. Preverjanje 3. hipoteze	25
4.4. Preverjanje 4. hipoteze	26
4.5. Preverjanje 5. hipoteze	26
5. SKLEP	28
5.1. Povzetek	28
5.2. Kritično ovrednotenje	29
5.3. Predlogi za nadaljnje raziskave.....	29
6. UPORABNA VREDNOST IN DRUŽBENA ODGOVORNOST	31

7. VIRI.....	33
--------------	----

KAZALO TABEL

Tabela 1: Opis uporabljenih vprašalnikov	18
Tabela 2: Razlike med aritmetičnimi sredinami na vseh treh vprašalnikih	21
Tabela 3: Razlike aritmetičnih sredin med spoloma na različno dolgih vprašalnikih	21
Tabela 4: Povezava materialnega statusa z višino rezultata na vprašalniku narcisizma	22
Tabela 5: Stopnja zavzetosti in motiviranosti na različno dolgih vprašalnikih.....	23
Tabela 6: Povezava med odgovori lestvice iskrenosti in višino rezultata na vprašalniku narcisizma.....	23

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Razlike aritmetičnih sredin med spoloma na različno dolgih vprašalnikih.....	22
--	----

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem raziskovala stopnjo narcisistične osebnostne lastnosti pri dijakih, povezanost le te z materialnim statusom posameznika, razlike med spoloma in tudi vpliv dolžine vprašalnika na stopnjo odgovorov. 168 dijakov je rešilo tri različno dolge vprašalnike (7 postavk, 26 postavk in 40 postavk), ki bi naj merili stopnjo narcisizma. Rezultati so pokazali, da so moški v povprečju dosegli višji rezultat kot ženske in da posamezniki z višjim rezultatom na vprašalnikih narcisizma svoj materialni status družine ocenjujejo višje kot tisti z nižjim rezultatom. Udeleženci so na kratki vprašalnik odgovarjali najmanj motivirano, najbolj pa na srednje dolg vprašalnik, hkrati pa se je pokazalo, da so posamezniki z višjim rezultatom na vprašalnikih, ki bi naj merili narcisizem, dajali bolj socialno zaželene odgovore in da se rezultati odgovorov na postavke o narcisizmu med vprašalniki niso pomembno razlikovali.

Ključne besede: narcisizem, spol, materialni status, merjenje, dolžina vprašalnika

ZAHVALA

Iskreno bi se rada zahvalila mentorjema za vso potrpežljivost, podporo, usmerjanje in pomoč pri pisanju te raziskovalne naloge. Prav tako bi se rada zahvalila vsem dijakom, ki so si vzeli čas in mi z reševanjem vprašalnikov pomagali pri raziskavi ter mojim staršem za vso potrpežljivost, optimizem, vzpodbujanje in nasvete ter pomoč pri beleženju in urejanju podatkov.

1. UVOD

1.1 Problem in struktura naloge

Termin narcisizem izvira iz grške legende o Narcisu, ki glede na zapise Ovida pripoveduje o grškem lovcu, ki je videl svoj odsev v jezeru, se vanj zaljubil in s svojo lepoto postal obseden (Remes, 2016). Svojega odseva ni mogel zapustiti vse do svoje smrti, na mestu kjer je ležal, pa je zrastle rože narcisa. Poleg obsedenosti s samim sabo, ki jo izkazuje Narcis, se narcisizem v vsakdanji rabi pogosto povezuje z arogantnostjo, vzvišenostjo, sebičnostjo in domišljavostjo. Ker vzbuja negativne asociacije in predsodke, je tako v veliki meri socialno stigmatiziran, kar pomeni, da je pri njegovi uporabi potrebna previdnost. Iz tega razloga že v začetku poudarjam, da bom v nalogi raziskovala narcisizem kot osebnostno lastnost in ne narcisizem kot diagnostično kategorijo, motnjo. Predstavljam si ga kot dimenzijo, kontinuum in ne kot nekaj kategoričnega, binarnega.

Twenge in Foster (2010) sta raziskovala stopnjo narcisizma med ameriškimi študenti med letoma 1982 in 2009 in ugotovila porast narcisizma in s tem generacijske razlike ter spremembe v kulturi. Ena izmed posledic tega je lahko več manipulativnih, izkoriščevalskih odnosov v družbi, pomanjkanje empatije, sočutja in s tem pomoči do sočloveka. Čeprav se zdi, da je razumevanje narcisizma omejeno zgolj na negativne lastnosti, njegova porast pa z negativnimi vidiki družbe, pa temu ni nujno tako; nekateri avtorji namreč poudarjajo, da je določena stopnja narcisizma pomembna za duševno zdravje, še posebej za samospoštovanje, samozavest in samostojnost (Bele, 2014).

Twenge in Foster (2010) sta v svojo analizo vključila raziskave, v katerih so kot metodo za merjenje stopnje narcisizma uporabili vprašalnik, eno izmed najpogostejših metod za pridobivanje podatkov na področju psihologije. Splošno prepričanje je, da dajejo dolgi vprašalniki bolj kakovostne rezultate, toda z dolžino vprašalnika se lahko zmanjšata tudi zavzetost in motivacija, zato se poraja dvom, če je temu res tako.

V raziskovalni nalogi bom raziskala, kakšen rezultat bi na vprašalnikih, ki merijo stopnjo narcisizma, dosegli današnji srednješolci in ali dolžina vprašalnika res vpliva na odgovore ter na zavzetost in motivacijo pri reševanju. Problema se bom lotila s tremi različno dolgimi vprašalniki, ki merijo narcisizem. Ker je za visoko stopnjo narcisizma značilna velika želja po

priljubljenosti v družbi, bom v vprašalnike vključila še postavke lestvice iskrenosti in tako raziskala povezavo med stopnjo iskrenih odgovorov in stopnjo narcisizma.

Naloga je sestavljena iz teoretičnega in empiričnega dela. V teoretičnem delu je predstavljena teorija raziskovane teme, v empiričnem pa metodologija raziskovanja, predstavitev rezultatov in njihov pomen. V nalogo sem vključila še kritično presojo rezultatov, nova vprašanja, ki so se med raziskovanjem pojavila in pomen raziskave za družbo.

1.2 Teoretično ozadje

1.2.1 Zgodovina definiranja in uporabe termina narcisizem

Zgodnje raziskave narcisizma so se osredotočale v glavnem na narcisizem kot osebnostno motnjo in ne toliko na narcisizme kot osebnostno lastnost. Po Eriću (2012) je pojem narcisizem v psihiatriji prvi uporabil Alfred Binet leta 1887 kot obliko fetišizma, kjer je seksualni objekt lastna osebnost. Kasneje je na podoben način narcisizem definiral tudi angleški psiholog in seksolog Havelock Ellis in sam izraz narcisizem uporabil v svojem delu *Pojmovanje narcisizma* (1898) za označbo kliničnih primerov moške avtoerotike oz. perverzije. Narcisizem je definiral kot spolno privlačnost samega sebe in vedenje, za katerega obstaja tendenca k usmerjanju posameznikovih seksualnih občutkov na samooboževanje (Erić, 2012).

Pojem narcisizma je bil na začetku 20. stoletja populariziran tudi med psihoanalitiki. Isidor Sadger (1908) je za razliko od Ellisa govoril o narcisizmu, kot normalnem stadiju v človekovem psihoseksualnem razvoju in ne kot perverziji. Pri komentiranju njegovega dela je kasneje pojem uporabil psihoanalitik Sigmund Freud v svojem delu *O libidalnih tipih* (1931), kjer je narcisistični tip značaja opisal kot tip posameznikov, ki želijo biti ljubljene, velike ljubezni do drugih pa ne čutijo. S svojimi osebnostnimi značilnostmi in karizmo naredijo dober vtis, zato so velikokrat podpora drugim ter pogosto delujejo v vlogi vodje (Campbell in Foster, 2007).

V delu *O narcisizmu* (1914) je Freud narcisizem definiral kot vedenje, ki je nastalo kot posledica libidalnega posedovanja, prej usmerjenega na zunanje objekte, ki se je preneslo na ego subjekta, ki pa je zavesten del osebnosti, ki skuša načelo ugodja usklajevati z načelom

realnosti. Narcisizem je razdelil na primarni in sekundarni. Primarni narcisizem je opisal kot otrokovo izbiro lastne osebe za objekt ljubezni in s tem kot zdravo razvojno stopnjo, ko otrok še ne razlikuje med seboj in zunanjim svetom. Sekundarni narcisizem pa je povezal z egom in opredelil kot prenos libida iz zunanjega sveta na lastni jaz, zaradi obrambe in iluzije lastne pomembnosti. Na splošno se torej narcisizem nanaša na posameznikovo izbiro samega sebe za objekt ljubezni. Kasneje je Freud razlikoval tudi med normalnim in patološkim narcisizmom (Erić, 2012), kar je vplivalo na mnoge poznejše teorije narcisizma. Sodobne teorije se za razliko od zgodnjih veliko bolj osredotočajo tudi na narcisizem kot osebnostno lastnost in ne samo na narcisizem kot patologijo.

1.2.2 Narcisizem kot osebnostna motnja

Pomembno je razlikovati narcisizem kot osebnostno lastnost od osebnostne motnje, saj je ta namreč veliko bolj ekstremna in redka kot narcisistična osebnost, ki ni v tolikšni meri povezana s kliničnimi težavami (Campbell in Twenge, 2009). Ločimo torej zdrav narcisizem, ki označuje pozitivno samopodobo in dobro samovrednotenje, ter patološki narcisizem, ki označuje samoidealizacijo in samopovečevanje kot prikrivanje občutka lastne krivde, ki se dandanes pogosto pojavlja kot velik problem in izredno vpliva na vedenje, čustva in medsebojne odnose med ljudmi (Bele, 2014).

Narcisistična osebnostna motnja po Matjanu (1994) predstavlja patološki narcisizem, saj posameznik uporablja samoidealizacijo in grandiozne fantazije, da bi prikril poškodovana občutja o lastni vrednosti (Matjan, 1994). Žižek (1987) pa govori, kako patološki narcisizem zajema šibek ego, regresijo v primarne oblike mišljenja in primitivne obrambne mehanizme, nezmožnost empatije, a vse te slabe lastnosti oseba s patološkim narcisizmom kompenzira z tako imenovanim prekomernim samopovečevanjem.

Erić (2012) po drugi strani opisuje narcisistično osebnostno motnjo kot povečano, grandiozno doživljanje pomembnosti samega sebe, veliko potrebo po pozornosti, sanjarjenje o neomejenem uspehu, specifične reakcije ob ogrožanju samopodobe in tipični izkoriščevalski, manipulativni medosebni odnosi. Opisuje, da osebe s to motnjo nerealno ocenjujejo svoje sposobnosti, fantazirajo o nerealnih ciljih, nenehno iščejo priznanje in pozornost, bolj jih privlači videz. Na razočaranje, poraz in druge neprijetne situacije se odzovejo izrazito

preobčutljivo, s čim kažejo krhkost samospoštovanja in stalno zaskrbljenost kako jih vidijo drugi. Erić še opisuje medosebne odnose pri takšnih osebah, ki so pogosto moteni, spremljani z manipulativnostjo, površnostjo in aroganco. Osebe z narcisistično motnjo se načeloma ne zanimajo za druge in ne premorejo empatije. Osebe izkoriščajo le za svoje cilje, brez upoštevanja drugih.

Po DSM-IV (American Psychiatric Association, 2005) posameznik z diagnozo narcisistične osebnostne motnje izpolnjuje vsaj pet od devetih specifičnih kriterijev, ki se nanašajo na dolgoročne vzorce vedenja. Narcisistična osebnostna motnja je tako definirana kot vztrajen vzorec grandioznosti, potrebe po občudovanju in pomanjkanja empatije. Takšen posameznik ima grandiozni občutek lastne pomembnosti, precenjuje svoje sposobnosti in poudarja lastne dosežke. Skoraj obseden je s fantazijami o uspehu, moči, izvirnosti, lepoti in idealni ljubezni. Drugim pogosto zavida njihove dosežke, status ali privilegije. Prepričan je, da je superioren, poseben, unikatni, in da ga morajo tudi drugi videti v takšni luči. Njegove potrebe so vredne več kot potrebe drugih ljudi, zato druge pogosto izkorišča in ne opazi njihovih želja in občutkov. Po navadi je njegova samozavest zelo krhka in ranljiva, zato potrebuje pretirano občudovanje s strani drugih, ob kritiki pa čuti ponižanje ali bes in se lahko umakne ali pa napade, čeprav tega doživljanja navzven ne želi pokazati.

1.2.3 Narcisizem kot osebnostna lastnost

Tudi narcisizem kot osebnostno lastnost proučujejo že skoraj tako dolgo kot osebnostno motnjo. Campbell in Foster (2007) sta narcisizem opisala kot osebnostno lastnost, ki pomembno vpliva na mišljenje, čustva in vedenje in ga sestavljajo trije elementi: pozitivna samopodoba, pomanjkanje interesa v toplih, ljubečih odnosih in zanašanje na samega sebe. Povedala sta, da je zanj značilna skoraj idealistična samopodoba, pogosto samopovečevanje ter počutje večvrednosti. Prav tako poudarjata, da posameznike z nadpovprečno izraženo lastnostjo zanima le lastna korist, manj pozornosti pa posvečajo temu, kako bodo njihova dejanja vplivala na druge.

Narcisizem kot osebnostno lastnost je opisal tudi Freud v delu O libidalnih tipih (1931). Kot značilnost posameznikov s tem tipom osebnostne lastnosti je navedel samozavest, samostojnost, agresivnost in energičnost. Podobno je narcisizem kot osebnostno lastnost

opisal tudi Henry Murray (1938), ki je izdal tudi prvo lestvico za merjenje prisotnosti te lastnosti (Campbell in Foster, 2007).

Po Millonu in Grossmanu je za zdrav narcisizem poleg običajnih osebnostnih potez značilna socialna skrb, medosebna empatičnost in interes za ideje in občutke drugih, kot tudi pripravljenost vzdrževanja problematičnih medosebnih odnosov. O motnji govorita takrat, ko pri posamezniku gre za izrazito neobčutljivost za druge, splošno socialno izkoriščevalnost in pomanjkanje vzajemnosti v vsakodnevnih odnosih (Millon in Grossman, 2005).

Narcisizem kot osebnostno lastnost lahko razdelimo na odkrito in prikrito obliko, kot govori Wink (1991). Piše, da so za posameznike z odkrito obliko narcisistične osebnostne lastnosti značilne dominantnost, samozadostnost, občutki jeze in ekstrovertiranost, medtem pa za prikrito obliko večja občutljivost na kritike, občutki nevrednosti, defenzivnosti, anksioznosti in introvertiranost. Obema oblikama pa je skupna potreba po pozornosti.

Twenge in Campbell (2009) sta to osebnostno lastnost prav tako ločila na prikriti in odkriti narcisizem. Poudarjala sta, da je odkrita oblika rezultat prejemanja velike podpore svoji grandioznosti v otroštvu, kjer ob visokih pričakovanjih in zahtevah po popolnosti ni bilo prostora za individualnost. Prikriti narcisi pa naj bi v otroštvu doživljali ravno nasprotno. Pogosto se bi naj po njihovem veličinske ideje obravnavale kot nesprejemljive in celo prepovedane, zato so razvili prikrit občutek večvrednosti. Takšni posamezniki doživljajo še hkratne občutke manjvrednosti, v katere sicer ne verjamejo ter potlačujejo občutke superiornosti, kar že kaže na zanašanje na obrambne mehanizme, kot posledico nerazvite sposobnosti reguliranja intenzivnih občutkov nevrednosti in ranljivosti v otroštvu.

1.2.4 Narcisizem pri moških in pri ženskah

Erić (2012) govori, da so razni psihoanalitiki narcisistično osebnostno lastnost pogosteje opazili pri moških kot pri ženskah. Več raziskav teh sklepov ni potrdilo. Leta 2015 pa je Emily Grijalva, vodja ene izmed takšnih raziskav na Univerzi v New Yorku, kjer so proučevali razlike med spoloma v prisotnosti narcisizma, s svojo ekipo potrdila višjo stopnjo narcisizma pri moških. Zbrali so več kot 355 člankov, vprašalnikov in raziskav ter proučevali razlike med spoloma v treh aspektih: avtoritativnost, grandioznost in občutek upravičenja.

Največje razlike so se pokazale v občutku upravičenja, kar pomeni, da so moški bolj nagnjeni k izkoriščanju drugih in se večkrat počutijo upravičene do določenih privilegijev. Druga največja razlika je bila v avtoritativnosti, kar pomeni da so moški bolj željni moči, pozornosti in so bolj nagnjeni k manipuliranju. V grandioznosti ni bilo razlik, torej so tako ženske kot moški enako nagnjeni, k povelečevanju samega sebe. Raziskava je zaključila, da so moški bolj nagnjeni k narcisizmu zaradi spolnih stereotipov in predstav, ki so se izoblikovale skozi preteklost. Posamezniki se že od otroštva zgledujejo po odraslih svojega spola in se učijo njegovih vlog v družbi. Specifično ženske pogosto prejmejo kritike za agresivno in avtoritativno vedenje, kar ustvari pritisk, da potlačijo svoje težnje za razvoj narcisističnih lastnosti (Biddle, 2015).

1.2.5 Razlogi za nastanek narcisizma

Erić (2012) povzema McLeana (2007), ki govori, da obstaja več teorij o vzrokih nastanka narcisistične motnje in visoke stopnje narcisistične osebnostne lastnosti, ki v glavnem krivijo težave pri razvoju, vlogo staršev pri razvoju otroka, pomanjkanje empatičnih odzivov in povratnih informacij s strani staršev v razvoju otroka, nezanesljiva starševska skrb ali čustvena zloraba v času otroštva.

Millon in Grossman (2005) sta se ukvarjala z zdravim narcisizmom in ga razložila kot zdravo samozavest, ki je rezultat dovolj dobrega starševstva. Pretirane zahteve in netočne ali nekritične refleksije otrokovega vedenja ali dosežkov pa lahko vodijo v problematične narcisistične poteze. Starši torej z empatičnim odzivanjem in zadovoljevanjem otrokovih potreb spodbujajo razvoj zdravega narcisizma. Če pa v tem procesu pride do motenj, pa se grandiozna samozaznava narcisizma ne razvija v smeri realističnega in zdravega narcisizma ampak začne sloneti k osebnostni motnji.

Praper (1999) po drugi strani povzema mnenja psihoanalitikov in pravi, da se narcisistična motnja pogosto razvije pri posameznikih, ki so bili deležni veliko ali celo preveč pozornosti in občudovanja v otroštvu. Ker niso uspeli zadovoljiti potreb staršev, ki so želeli imeti občudovanja vrednega otroka, so ti kmalu in prepogosto doživeli odstavitev, česar posledica je oblikovanje neodvisne osebnosti. Vzroki zanjo so v glavnem pomanjkanje podpore in skrbi s strani drugih.

1.2.6 Moderni narcisizem

Publicist Christopher Lasch (2012) je v svojem delu *Kultura narcisizma* (2012) kritiziral današnjo družbo s poudarkom na sodobnih kritikih narcisizma, ki ta pojem uporabljajo kot splošen sinonim za sebičnost. Opisuje tudi, kako je patološki narcisizem v manj skrajni obliki zelo pogost pojav v današnji družbi in se kaže predvsem v občutku praznine, potlačenem besu in odvisnosti od topline drugih v kombinaciji s strahom pred to odvisnostjo. Navidezno samospoznavanje, preračunljivo zapeljivost in nervozo navaja kot pojave, ki jih lahko opredelimo kot sekundarne znake narcisističnega osebnostnega tipa in jih lahko povežemo z nekaterimi značilnimi potezami sodobne družbe, kot so strah pred starostjo, smrtjo in tekmovalnostjo, krhki odnosi med moškimi in ženskami in očaranost ali celo obsedenost z zvezdništvom. S tem je definiral pojem »sadistični nadjaz« in tako opredelil narcisizem bolj kot obrambni mehanizem kot pa ljubezen do samega sebe.

Umičević (2017), ki povzema Dickinsona in Pincusa (2003) pravi, da je oseba z narcistično osebnostjo v sodobnih medosebnih odnosih zelo občutljiva, saj stalno pričakuje zadovoljitev lastnih potreb in živi v strahu pred neizpolnitvijo le teh. Ko pa do nezadovoljitve potreb dejansko pride, občutijo velik sram, da so sploh potrebovali kogarkoli. Osebe z narcisistično osebnostjo težko prenesejo razočaranje ob neizpolnitvi lastnih nerealističnih pričakovanj in ker ne morejo doseči svojih nerealnih ciljev, so bolj nagnjeni k izogibanju medosebnih odnosov, zato živijo bolj izolirano, kar kaže na močno introvertiranost. Tudi Torgersen (2005), ki ga povzema Erić (2012) je ugotavljal, da v sodobni družbi osebe z visoko stopnjo narcisistične osebnostne lastnosti pogosteje živijo same, kot pa s partnerjem (Erić, 2012).

1.2.7 Merjenje narcisizma

V poznih 70. letih prejšnjega stoletja, so se za raziskovanje narcisizma začeli zanimati psihoanalitiki in psihologi ter množično uporabljali vprašalnike, ki ocenjujejo prisotnost narcisizma pri posamezniku (Gray, 2014).

Henry Murray je konstruiral prvo poznano lestvico, ki je merila narcisizem in izdal prve korelacije narcisizma z raznimi dejavniki. Kasneje se je pojavilo veliko drugih vprašalnikov,

ki so merili stopnjo te lastnosti pri posameznikih. Največkrat uporabljen je Narcissistic Personality Inventory (NPI; Raskin in Hall, 1979), ki je bil večkrat skrajšan v različne dolžine (npr. Emmons, 1984; Raskin in Terry, 1988; Rose, 2002) in meri prisotnost predvsem negativnih značilnosti narcisizma (Campbell in Foster, 2007).

Nekateri drugi vprašalniki, ki predstavljajo potencialne alternative klasičnemu NPI vprašalniku, so še lestvica patološkega narcisizma (ang. Pathological Narcissism Inventory, PNI), lestvica narcisistične grandioznosti (ang. Narcissistic Grandiosity Scale, NGS) in lestvica psihološke upravičenosti (ang. Psychological Entitlement Scale, PES). Omenjeni vprašalniki ne merijo zmeraj narcisizma v njegovi polni obliki, pač pa le njegov določeni vidik (npr. grandioznost ali manipulativnost). Veliko psihoanalitikov je še vedno mnenja, da obstoječe alternative niso dovolj raziskane, da bi lahko nadomestile vprašalnik NPI (Miller, Price, Campbell; 2011).

En izmed znanih vprašalnikov o narcisizmu je tudi vprašalnik temne trojke (ang. Dark Triad ali The Dirty Dozen; Jonason, Webster, 2010), katerega sem uporabila v tej nalogi. Vprašalnik meri tri osebnostne lastnosti posameznikove »temne strani«:

- makiavelizem - prepričanje, da je za uspeh potrebna in upravičena manipulativnost;
- psihopatija – sebično sledenje zgolj lastnim interesom, pomanjkanje občutkov krivde, potreba po vznemirljivih izkušnjah;
- narcisizem – samopovečevanje, superiornost, grandiozna samopodoba, odvisnost od priznanja drugih.

Za vsako lastnost vsebuje vprašalnik 4 postavke, tako da je skupno sestavljen iz 12 postavk (Jonason in Webster, 2010).

1.2.8 Vpliv dolžine vprašalnika na kakovost odgovorov

Na področju psihologije so vprašalniki ena izmed najpogostejših metod za zbiranje podatkov, med drugim zato, ker je hitra in relativno enostavna. Kljub splošnemu prepričanju, da dajejo daljši vprašalniki boljše odgovore, pa temu ni vedno tako. Pri reševanju daljših vprašalnikov se opaža problem nizke motiviranosti in nizke zavzetosti, kar lahko negativno vpliva na kakovost odgovorov.

Herzog in Bachman (1981) povzemata, da je veliko raziskovalcev prepričanih, da imajo vprašalniki maksimalno dolžino, do katere so odgovori še kakovostni in realni. Preseganje te dolžine pa po njunem mnenju poveča verjetnost naključnih in nevtralnih odgovorov. Trdita tudi, da je motivacija ključna pri reševanju vprašalnika, saj vzdržuje kakovost in zanesljivosti odgovorov. Obstajajo raziskave, ki kažejo na negativno korelacijo med dolžino vprašalnika in kakovostjo odgovorov, kot je raziskava, ki jo je vodil Johnson (1974). Pokazala je, da so udeleženci na odprta vprašanja vprašalnika, sestavljenega iz 18 vprašanj, podali manj odgovorov, ko so se ta nahajala na koncu kot pa na začetku (Herzog in Bachman, 1981). Po drugi strani pa nekateri (npr. Bradburn, 1977) verjamejo, da so vprašalniki lahko zelo dolgi brez vidnih izgub motivacije, zmanjševanja zanesljivosti odgovorov in nižanja kakovosti reševanja, še posebej, če je vprašalnik predstavljen kot pomemben in zanimiv.

1.2.8. Lestvica iskrenosti

Prvotno obliko lestvice je sestavljalo 50 trditvev, ki so vsebovale vrste vsakdanjih slabosti, značilnih za vse ljudi. Lestvico sta avtorja Crowne in Marlowe (1960) preizkusila na 76 študentih, analiza pa je pokazala, da 33 postavk razlikuje med osebami z visokim in nizkim številom točk. Izmed teh 33 postavk jih je 18 formuliranih tako, da posameznik dobi točko, če pritrди pozitivni trditvi, 15 pa je takih, da dobi točko za zanikanje nezaželene trditve.

Na splošno več ljudi zanika nezaželene trditve, kot pritrди pozitivnim. Pričujoča lestvica je torej sestavljena za merjenje dveh delno povezanih teženj. Prva je pripisovanje socialno zaželenih, a malo verjetnih, druga pa je zanikanje nezaželenih a zelo verjetnih teženj. Kasneje so raziskovali še razlike med spoloma, za katere se je pokazalo, da so velike. Goldfried (1964) je s svojo raziskavo pokazal, da med študenti 17 postavk razlikuje med osebami z visokim in nizkim številom točk, med študentkami pa je bilo takih trditvev 15. Samo 8 trditvev je bilo istih pri obeh vzorcih (Lamovec, 1994, str. 152).

Kasneje so bile opravljene štiri študije za preverjanje veljavnosti in zanesljivosti nove lestvice socialne zaželenosti SDS-17 (Stöber, 1999), katere namen je bil prav tako izmeriti stopnjo podajanja socialno zaželenih odgovorov, vendar z vprašanji, ki bi bila bolj skladna s tem časovnim obdobjem. Prenovljeno verzijo je v originalni izvedbi sestavljalo 17 postavk, vendar so eno kasneje izključili. Postavke so bile ponovno izbrane s pomočjo testnih skupin

študentov. Prvi skupini je bilo naročeno napisati dejanja oz. navade, ki so s strani družbe zaželene, vendar nepogoste ali nezaželene, vendar pogoste. Izključeni so bili vsi elementi in sinonimi, ki so vsebovali psihopatološke implikacije in tako je bila sestavljena prva verzija lestvice, ki je vsebovala 33 postavk. Preizkušena je bila s pomočjo druge testne skupine študentov, skupaj z nemško verzijo Marlowe-Crowne lestvice. Ohranjeno je bilo 17 postavk, ki so pokazale pomembne korelacije z lestvico SDS. Nastala lestvica je bila poimenovana »Social Desirability Scale-17 (SDS-17)«. Namen nadaljnjih raziskav je bil ugotoviti korelacije nove lestvice z drugimi, že uveljavljenimi testi socialne zaželenosti in korelacije med posameznimi starostmi ter spoloma. Razlik med spoloma niso odkrili, so se pa pokazale med različnimi starostnimi skupinami. Starejši udeleženci so dosegali višje rezultate kot mlajši, kar se je skladalo z ugotovitvami Marlowa in Crowna (Lamovec, 1994).

1.3 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

Zaradi povečanja števila ljudi z višje izraženo osebnostno lastnostjo narcizma, pomembnih družbenih posledic, ki se z narcizmom povezujejo, in neskladnosti glede dobrega načina merjenja psiholoških konstruktov s pomočjo vprašalnikov, sem si za namen naloge zadala ugotoviti:

- Ali je rezultat na vprašalniku narcizma odvisen od subjektivne ocene materialnega statusa udeleženca v primerjavi z vrstniki?
- Ali se rezultat na vprašalniku narcizma med spoloma razlikuje?
- Ali se odgovori na različno dolge vprašalnike razlikujejo?
- Ali se stopnja zavzetosti in motiviranosti razlikujeta pri različno dolgih vprašalnikih?
- Ali je rezultat na vprašalniku narcizma povezan s težnjo po dajanju socialno zaželenih odgovorov?

Zastavila sem si naslednje hipoteze:

H1: Rezultat na vprašalniku narcizma je pozitivno povezana z materialnim statusom.

Mnogi viri (npr. Erić, 2012; Campbell in Foster, 2007) definirajo narcizem kot pretirano, idealizirano samopodobo, ki zajema tudi posameznikovo videnje svojega materialnega statusa v družbi. Posledično lahko sklepamo, da se posamezniki z višjo

stopnjo narcisistične osebnostne lastnosti vidijo višje na socialni lestvici kot njihovi vrstniki.

H2: Rezultat na vprašalniku narcisizma je višji pri moških kot pri ženskah.

Grijalva (2015) je v okviru Univerze Buffalo v New Yorku raziskovala razlike v izražanju narcisizma med spoloma in ugotovila višjo stopnjo narcisizma pri moških. Največje razlike so se pokazale predvsem v občutkih upravičenosti in izkoriščanju ter avtoriteti in prevzemanju vodilnih položajev, kar pomeni, da imajo moški večjo željo po moči, pogosteje izkoriščajo druge in se počutijo upravičene do določenih privilegijev.

H3: Med aritmetičnimi sredinami odgovorov na različno dolgih vprašalnikih o narcisizmu ni razlik.

Vprašalniki so ena izmed najpogostejših metod za zbiranje psiholoških podatkov. Na področju psihologije se pogosto pojavljajo dolgi vprašalniki, ker naj bi v primerjavi s kratkimi dajali bolj kakovostne rezultate. Toda daljši vprašalniki lahko negativno vplivajo na motiviranost in zavzetost reševalca. Zato želim preveriti, ali bi lahko krajši vprašalnik narcisizma uspešno zamenjal daljšega. Moja domneva je ravno nasprotna splošnemu mnenju, namreč da se z dolžino vprašalnika ne povečuje kakovost ali natančnost rezultatov, pač pa ta – zaradi nižanja motivacije in zavzetosti – ostaja približno enaka.

H4: Stopnja zavzetosti in motiviranosti je višja pri krajših vprašalnikih.

V podporo H2 bom udeležence povprašala o počutju med reševanjem vprašalnika. Predpostavljam, da obstaja korelacija med dobrim počutjem med reševanjem vprašalnika in kakovostjo odgovorov. Dillman, Sinclair in Clark (1993) so na primer ugotovili, da krajšanje vprašalnika pripomore h kakovosti odgovorov.

H5: Narcisizem je pozitivno povezan s težnjo po dajanju socialno zaželenih odgovorov.

Domnevam, da imajo ljudje z višjo stopnjo narcisizma tudi višjo potrebo po odobravanju in tako posledično dajejo na vprašalniku manj iskrene odgovore. Carlson in DesJardins (2015) sta v svoji raziskavi povezovali narcisizem s socialnim statusom in posameznikovim videnjem tega, kako popularen je v družbi. Ugotovili sta, da so posamezniki z višjo stopnjo narcisizma v družbi manj popularni, kljub temu da so zase menili, da so zelo popularni in priljubljeni. Na podlagi tega, sklepam, da so posamezniki

z višje izraženo narcisistično osebnostno lastnostjo bolj nagnjeni k dajanju socialno zaželenih odgovorov, saj želijo biti čim bolj priljubljeni.

2. METODA

2.1 Udeleženci

V raziskavo je bilo vključenih 168 srednješolcev. Od tega je bilo 108 (64,3 %) udeležencev ženskega spola, 60 (35,7 %) pa moškega spola. Udeleženci so reševali tri različno dolge vprašalnike. Najdaljšega je reševalo 58 (34,5 %) udeležencev (od tega 72,4 % žensk), krajšega 55 (32,7 %) udeležencev (od tega 58,2 % žensk) in najkrajšega prav tako 55 (32,7 %) udeležencev (od tega 61,8 % žensk). Ker je narcisizem pogosto napačno razumljen, ne navajam drugih podatkov vzorca.

2.2 Pripomočki

Na podlagi obstoječih vprašalnikov sem sestavila različno dolge oblike in jih dala v reševanje paralelnim skupinam srednješolcev. V primeru odsotnosti razlik med končnimi rezultati vprašalnikov sem sklepala, da lahko narcisoidnost enako učinkovito kot z daljšimi izmerimo s krajšimi vprašalniki; v primeru prisotnosti razlik pa obstaja več možnih interpretacij. Ena od njih je, da vprašalniki oz. vprašanja merijo različne vidike narcisoidnosti.

Za pridobivanje podatkov sem tako uporabila 2 različna vprašalnika o narcisizmu, ki sem ju primerno preoblikovala v 3 različne vprašalnike, ki so opisani v spodnji tabeli. Ker narcisizem pogosto spremlja negativna konotacija, je bilo za pričakovati, da bodo nekateri posamezniki odgovarjali na socialno zaželen način, zato sem v vse tri vprašalnike pomešala tudi postavke iz lestvice iskrenosti, ki je prav tako opisana v spodnji tabeli.

Tabela 1: Opis uporabljenih vprašalnikov

V1	Prvi in tudi najkrajši vprašalnik (V1) je bil sestavljen iz dela vprašalnika temne trojke o narcisizmu (The Dirty Dozen; Jonason, Webster, 2010), ki je bil prav tako že preveden v slovenski jezik. Ta vprašalnik je vseboval le 4 postavke, ki merijo narcisizem in pri katerih so udeleženci z obkrožanjem DA ali NE označevali svoje strinjanje ali ne strinjanje s postavko.
V2	Drugi, srednje dolg vprašalnik, je bil po subjektivni presoji in na podlagi lastnih izkušenj in znanja skrajšan iz izvirne oblike NPI (Narcissistic Personality Inventory,

	NPI-40, Raskin in Terry, 1988; slovenska priredba Musil, 2008) iz 40 postavk na 16 postavk. Prirejen je bil ne glede na poddimenzije in obravnavan kot enoten konstrukt. Različnih vidikov narcisoidnosti nisem ločevala. Udeleženci so z obkrožanjem DA ali NE ocenili, če trditev zanje velja ali ne.
V3	Tretji, najdaljši vprašalnik, ki meri narcisizem kot osebnostno lastnost je prav tako NPI (Narcissistic Personality Inventory, NPI-40, Raskin in Terry, 1988; slovenska priredba Musil, 2008). Vprašalnik sem spet obravnavala kot celoten, enoten konstrukt in nisem ločevala vidikov narcisoidnosti. Po lastni presoji in na podlagi znanja ter izkušenj, sem ga ne ozirajoč na poddimenzije preoblikovala tako, da ga je sestavljalo 33 postavk, kjer so udeleženci z obkrožanjem DA ali NE označevali svoje strinjanje ali ne strinjanje s postavko.
LI	V vse tri vprašalnike sem še pomešala postavke iz lestvice iskrenosti (ang. Lie Scale; Eyesenck in Berrett, 1985), ki je že bila prevedena v slovenščino, njene postavke pa so udeleženci vrednotili na enak način kot pri ostalih vprašalnikih. V V1 so bile 3 postavke iz lestvice iskrenosti, v V2 4 in v V3 7.

Tako sem dobila 3 vprašalnike različnih dolžin: V1 iz 7 postavk, V2 iz 20 in V3 iz 40 postavk, ki so merili narcisizem in iskrenost udeležencev pri reševanju. Primeri postavk, ki bi naj merile narcisizem so:

- Všeč mi je, ko dobim kompliment.
- Rad/-a sem v središču pozornosti.
- Sem odločen/-na oseba.

Za lažje merjenje stopnje narcisizma sem v vsak vprašalnik vključila še splošni vprašanje o materialnem statusu in spolu, da sem lahko izmerjen narcisizem povezala s tema dejavnikoma. Udeleženci so obkrožili svoj spol in na lestvici od 1 do 5 subjektivno ocenili svoj materialni status glede na vrstnike.

2.3. Postopek zbiranja podatkov

Podatki so bili zbrani 6. , 10. in 11. januarja 2020 med poukom v prisotnosti profesorja. Vzorec je bil že vnaprej določen, preizkušanci pa niso bili obveščeni o namenu in temi raziskave, ker bi v nasprotnem primeru lahko težili k bolj socialno zaželenim odgovorom.

Navodila so bila že navedena na vprašalniku in dodatno tudi ustno podana. Sodelovanje je bilo prostovoljno in anonimno. Ob reševanju je bil prisoten profesor, kar je zagotovilo resnost in individualnost pri reševanju.

2.4. Postopek statistične obdelave

Zbrani rezultati so bili vneseni v računalniški program Excel, kjer sem s preprostimi funkcijami izračunala aritmetične sredine ter standardne odklone odgovorov vsakega vprašalnika. Z enakim računalniškim programom sem v nadaljevanju prikazala podatke tudi grafično.

3. REZULTATI IN ANALIZE

V tem poglavju so predstavljeni rezultati pridobljeni z vprašalniki. Zanimala me je stopnja narcisizma pri dijakih, ki sem jo pridobila z vprašalniki s 4, 16 ali 33 trditvami, kjer je strinjanje s trditvijo nakazovalo na narcisizem. Prav tako me je zanimala subjektivna ocena materialnega statusa družine posameznika za ugotavljanje potencialne povezave s stopnjo narcisizma in motivacija udeležencev za reševanje vprašalnika za ugotavljanje vpliva dolžine na kakovost odgovorov.

Tabela 2: Razlike med aritmetičnimi sredinami na vseh treh vprašalnikih

Vprašalnik	M	SD	Min	Max	Delež aritmetične sredine (%)
V1	1,59	1,22	0	4	39,75
V2	6,98	2,64	2	13	43,63
V3	14,22	4,67	5	26	43,09

Legenda: M = aritmetična sredina za moške, SD = standardna deviacija; Min = najnižja vrednost; Max = najvišja vrednost

V tabeli 2 so prikazani rezultati vseh treh vprašalnikov. Med seboj sem jih primerjala tako, da sem izračunala kolikšni delež vseh vprašanj na posameznem vprašalniku predstavljajo aritmetične sredine odgovorov na enak vprašalnik. Iz deležev, je razvidno, da so srednješolci, ki so reševali V2, največkrat obkrožili DA in tako dosegli najvišji rezultat (43,63%) izmed vseh treh vprašalnikov, ki naj bi merili narcisizem. Po drugi strani pa so srednješolci, ki so reševali V1, najmanjkrat obkrožili DA in tako dosegli najnižji rezultat v primerjavi s rezultatoma na drugih dveh vprašalnikih.

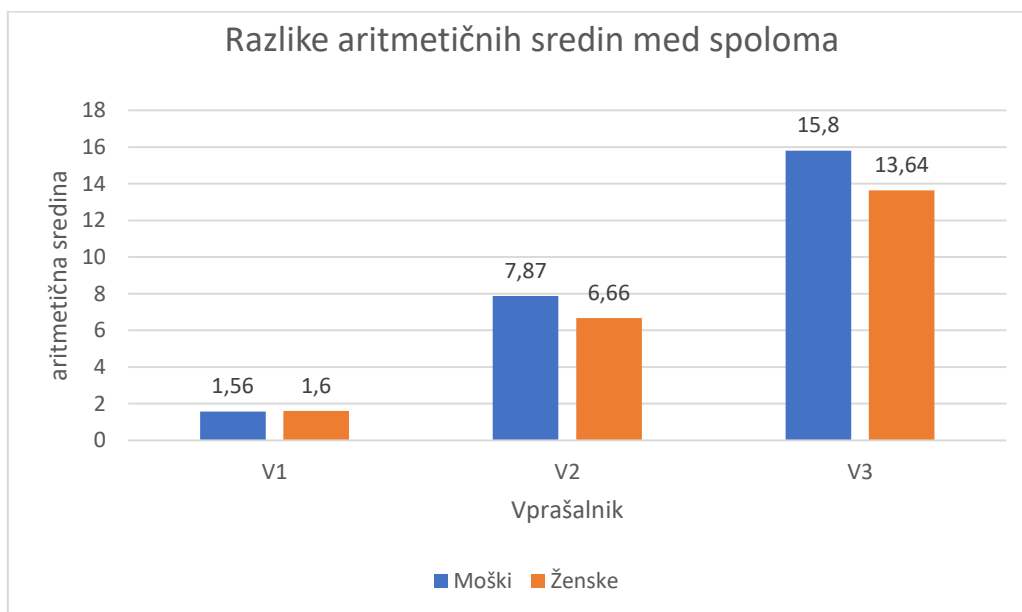
Tabela 3: Razlike aritmetičnih sredin med spoloma na različno dolgih vprašalnikih

Vprašalnik	M_m	SD_m	Min_m	Max_m	M_z	SD_z	Min_z	Max_z
V1	1,56	1,09	0	3	1,60	1,29	0	4
V2	7,87	2,78	3	13	6,66	2,38	2	11
V3	15,80	5,03	7	26	13,64	4,21	5	23

Legenda: M_m = aritmetična sredina za moške, M_z = aritmetična sredina za ženske, SD_m = standardna deviacija za moške; SD_z = standardna deviacija za ženske; Min = najnižja vrednost; Max = najvišja vrednost

Iz tabele 3 so razvidne razlike med spoloma v stopnji narcisizma med udeleženci. Razvidno je, da so moški na V2 ($M_{m2} = 7,87$; $SD_{m2} = 2,78$) in V3 ($M_{m3} = 15,80$; $SD_{m3} = 5,03$) vprašalniku večkrat obkrožili DA in s tem dosegali višji rezultat kot ženske, pri V1 pa so ženske dosegle višji rezultat na vprašalniku narcisizma kot moški ($M_{m1} = 1,56$; $SD_{m1} = 1,09$).

Graf 1: Razlike aritmetičnih sredin med spoloma na različno dolgih vprašalnikih



Iz grafikona 1 so bolj podrobno razvidne razlike aritmetičnih sredin med spoloma. Največja razlika je bila ugotovljena na V3, najmanjša pa na V1.

V nadaljevanju me je zanimala povezava med subjektivno oceno materialnega statusa družine in rezultatom na vprašalniku narcisizma. Subjektivno oceno materialnega statusa sem pridobila z posebnim vprašanjem, kjer so udeleženci na lestvici od 1 do 5 ocenili svoj materialni status.

Tabela 4: Povezava materialnega statusa z višino rezultata na vprašalniku narcisizma

M_m	3,29	$\Delta M = 0,49$
M_v	3,78	

Legenda: M_m = aritmetična subjektivnih ocen materialnega statusa udeležencev, ki imajo nižjo stopnjo narcisizma od povprečja vprašalnika (V3), M_v = aritmetična subjektivnih ocen materialnega statusa udeležencev, ki imajo višjo stopnjo narcisizma od povprečja na vprašalniku (V3)

Tabela 4 in grafikon 1 prikazujeta razlike med aritmetičnimi sredinami subjektivnih ocen materialnega statusa srednješolcev, ki so dosegali nižji rezultat na vprašalniku narcisizma in srednješolcev, ki so dosegalo nadpovprečno visok rezultat na vprašalniku narcisizma, oboje na najdaljšem vprašalniku (V3). Razvidno je, da so udeleženci, ki so dosegali višji rezultat narcisizma od povprečja na vprašalniku V3, tudi svoj materialni status ocenjevali višje ($M_v = 3,78$), kot udeleženci z nižjim rezultatom narcisizma ($M_m = 3,29$). Statistične pomembnosti nisem računala, zato sem pomembnost razlike le ocenila.

Zanimala me je še stopnja zavzetosti in motiviranosti udeležencev pri različno dolgih vprašalnikih. To sem raziskovala s posebnim vprašanjem na koncu vprašalnika, kjer so udeleženci na lestvici od 1 do 5 ocenili svojo motiviranost za reševanje vprašalnika.

Tabela 5: Stopnja zavzetosti in motiviranosti na različno dolgih vprašalnikih

Vprašalnik	M	SD	Min_m	Max_m
V1	3,70	0,86	2	5
V2	4,1	0,74	3	5
V3	3,98	0,93	1	5

Legenda: M = aritmetična sredina, SD = standardna deviacija; Min = najnižja vrednost; Max = najvišja vrednost

Tabela 5 prikazuje rezultate stopnje motiviranosti na različnih vprašalnikih. Na drugem vprašalniku je bila stopnja najvišja ($M = 4,1$; $SD = 0,74$), na prvem, najkrajšem pa stopnja najnižja ($M = 3,70$; $SD = 0,86$). Stopnja motiviranosti in zavzetosti na tretjem in tudi najdaljšem vprašalniku je bila le nekoliko višja od stopnje na prvem ($M = 3,98$; $SD = 0,93$).

Tabela 6: Povezava med odgovori lestvice iskrenosti in višino rezultata na vprašalniku narcisizma

M_m	5,15	$\Delta M = 0,54$
M_v	4,61	

Legenda: M_m = aritmetična sredina iskrenih odgovorov udeležencev, ki imajo nižjo stopnjo narcisizma od povprečja vprašalnika (V3), M_v = aritmetična sredina iskrenih odgovorov udeležencev, ki imajo višjo stopnjo narcisizma od povprečja na vprašalniku (V3)

Iz tabele 6 je razvidna razlika v dajanju iskrenih odgovorov med udeleženci, ki so na vprašalniku V3 dosegli nižji rezultat na vprašalniku narcisizma od povprečja vprašalnika in udeleženci z visokim rezultatom na istem vprašalniku. Udeleženci z nižjim rezultatom narcisizma so v povprečju odgovarjali bolj iskreno ($M_m = 5,15$), kot pa udeleženci z višjim

($M_v = 4,61$). Statistične pomembnosti nisem računala, zato sem pomembnost razlike le ocenila.

4. DISKUSIJA

V raziskavi, ki sem jo izvedla sem želela raziskati prisotnost narcizma med dijaki, njegovo povezanost s subjektivno oceno materialnega statusa in njegovimi razlikami med spoloma. Prav tako me je zanimal vpliv dolžine vprašalnika na kakovost odgovorov in počutje med reševanjem vprašalnika. Glede rezultatov bi rada poudarila, da zaradi majhnih razlik v rezultatih, podrobneje gledano lahko govorimo o odsotnosti razlik in veliki verjetnosti, da so rezultati naključni.

4.1. Preverjanje 1. hipoteze

H1: Rezultat na vprašalniku, ki bi naj meril narcizem je pozitivno povezan z materialnim statusom.

Za to hipotezo sem analizirala le vprašalnik V3 zaradi sklepanja, da bo pokazal še največje razlike. Prva hipoteza je bila sprejeta, saj rezultati iz analize vprašalnika V3 potrjujejo, da so udeleženci, ki so dosegli višjo stopnjo narcizma, svoj status povprečno ocenjevali višje kot tisti z nižjo stopnjo narcizma (tabela 3).

Glede na to, da je materialni status le en vidik socialnega statusa, so rezultati v skladu z raziskavo Carlsona in DesJardinsa (2015), kjer je bilo ugotovljeno, da so narcisisti bolj nagnjeni k idealiziranju svojega socialnega statusa in predstavi o tem kako popularni so.

4.2. Preverjanje 2. hipoteze

H2: Rezultat na vprašalniku, ki bi naj meril narcizem je višji pri moških kot pri ženskah.

Rezultati so pokazali, da so moški na V2 in V3 dosegli višjo stopnjo narcizma kot ženske (tabela 3 in graf 1). Čeprav nisem ugotavljala oz. računala statistično pomembne razlike med aritmetičnimi sredinami, je bila razlika med spoloma na V3 kljub temu opazna ($M_{m3} = 15,80$; $M_{ž3} = 13,64$), s čimer lahko potrdimo hipotezo 2. Na V1 se je pokazala minimalna

razlika med aritmetično sredino stopnje narcisizma med ženskami in moškimi, kjer so ženske za razliko od drugih dveh vprašalnikov prehitale moške in dosegle višjo stopnjo. Takšen rezultat na V1, v primerjavi z V2 in V3, hipotezo 2 ne potrjuje, a ker je razlika tako majhna (nekaj decimalk) jo lahko zanemarimo. Da pa sem dobila tako drugačen rezultat od V2 in V3, pa je lahko posledica uporabe drugega izvornika vprašalnika za merjenje narcisizma (Dark Triad) in posledično merjenja drugih dimenzij narcisizma.

Rezultati so v skladu z rezultati raziskave Grijalve na univerzi v New Yorku iz leta 2015, ki se je ukvarjala ravno z razlikami v stopnji narcisizma med spoloma. Ugotovila je enako, kot so pokazali tudi moji rezultati, da moški dosegajo višjo stopnjo narcisizma kot ženske. Poudarjajo, da bi en izmed možnih vzrokov za to lahko bil v današnjih družbenih stereotipih, torej, kaj se pričakuje od moških (želja po moči, avtoritativnost, večja agresivnost...) in tudi sami vzgoji otrok. Deklice so namreč po navadi vzgajane tako, da se jih spodbuja k sledenju pravil, ki jih določajo ljudje na višjih položajih, od njih ni pričakovano, da se vedejo agresivno ali avtoritativno.

4.3. Preverjanje 3. hipoteze

H3: Med aritmetičnimi sredinami odgovorov na različno dolgih vprašalnikih o narcisizmu ni razlik.

Od daljših vprašalnikov je pogosto pričakovano dajanje bolj kakovostnih rezultatov, vendar je raziskava pokazala, da različni vprašalniki dajejo primerljive rezultate, iz česar lahko sklepam, da se ne razlikujejo v natančnosti rezultatov in njihovi kakovosti. Dobljeni deleži aritmetičnih sredin odgovorov pri vseh treh vprašalnikih so približno enaki (tabela 2), kar kaže, da dolžina vprašalnika ne vpliva pomembno na udeleženceve odgovore oz. na dobljen rezultat o narcisizmu. S tem lahko potrdim hipotezo 3. V1 je pokazal še največje odstopanje od ostalih dveh, kar je lahko posledica uporabe drugačnega izvornega vprašalnika, kot sta V2 in V3. V2 in V3 sta zato dala tudi bolj primerljive rezultate, med katerimi je razlika zanemarljiva. Že samo z njuno primerjavo lahko potrdim, da dolžina vprašalnika ne vpliva pomembno na kakovost odgovorov. Iz rezultatov lahko sklepam, da kakovost odgovorov na različno dolgih vprašalnikih, ki merijo enako stvar (v našem primeru narcisoidnost), ostaja

približno enaka. Narcisoidnost lahko torej merimo enako učinkovito z daljšimi kot tudi s krajšimi vprašalniki, dokler ti merijo enak vidik te osebnostne lastnosti.

4.4. Preverjanje 4. hipoteze

H4: Stopnja zavzetosti in motiviranosti je višja pri krajših vprašalnikih.

Sklepala sem, da daljši vprašalniki zaradi dolžine in časa reševanja negativno vplivajo na motiviranost in zavzetost reševanja. A raziskava je pokazala, da so udeleženci V2 svojo motiviranost in zavzetost za reševanje ocenili najvišje. Najmanj motivirano pa so se počutili udeleženci V1. Glede na te rezultate hipoteza 4 ni bila potrjena. Razlaga za to bi lahko bila, da je bil V1 tako kratek, da je udeležencem, dal občutek nepomembnosti in nevrednosti reševanja. Udeleženci najdaljšega vprašalnika V3, so svojo motiviranost ocenili nižje kot udeleženci V2, kar je lahko posledica daljšega časa reševanja in s tem nižanja koncentracije, motiviranosti ter izgube zanimanja za vprašalnik.

Burchell in Marsh (1992) sta v empirični primerjavi daljših in krajših anketnih vprašalnikov pokazala, da so na krajše vprašalnike udeleženci odgovarjali bolj zavzeto in bolj kakovostno, kot na daljše. Temu rezultati moje raziskave nasprotujejo, saj so pokazali ravno nasprotno, torej, da so udeleženci najkrajšega vprašalnika reševali najmanj motivirano. To je mogoče razložiti z ugotovitvijo študije Dillmana, Sinclaira in Clarka (1993), v kateri so pokazali, da obstaja meja, do katere se vprašalnik lahko skrajša in s tem pripomore k večji zavzetosti in motiviranosti pri reševanju. Vprašalnik V1, je bil tako morda prekratek in je presegel mejo, o kateri govorijo Dillman, Sinclair in Clark.

4.5. Preverjanje 5. hipoteze

H5: Rezultat na vprašalniku, ki bi naj meril narcisizem je pozitivno povezan s težnjo po dajanju socialno zaželenih odgovorov.

Predvidevala sem, da bodo posamezniki, ki bodo dosegli višji rezultat na vprašalniku narcisizma manj iskreno odgovarjali na postavke lestvice iskrenosti. V ta namen sem podrobneje analizirala V3 in primerjala število iskrenih odgovorov na postavke lestvice iskrenosti s rezultatom odgovorov na postavke narcisizma, ki so ga udeleženci dosegli. Rezultati (tabela 6) so pokazali ravno to. Udeleženci, ki so dosegli nižji rezultat pri postavkah

o narcisizmu, so bolj iskreno odgovarjali na postavke lestvice iskrenosti. Rezultati raziskave so tako tudi v skladu z raziskavo Carlsonove in DesJardinsove (2015), ki sta pokazali, da imajo narcisisti težnjo po idealizaciji lastne popularnosti ne glede na to, če so dejansko popularni ali ne. En izmed možnih razlogov za tem leži v veliki želji po sprejemanju in odobravanju s strani družbe, da dobijo čim več občudovanja in spoštovanja, ki si ga tudi po njihovem mnenju zaslužijo.

5. SKLEP

5.1.Povzetek

Z raziskovalno nalogo sem želela ugotoviti prisotnost narcisizma pri srednješolcih, preveriti, ali je povezana s percepcijo o lastnem materialnem položaju, in testirati, ali se pomembno razlikuje med spoloma. Vprašanj sem se lotila s pomočjo različno dolgih vprašalnikov, ki jih je reševal izbran vzorec srednješolcev. Drug namen naloge je bil namreč raziskati, ali dolžina vprašalnika o narcisizmu pomembno vpliva na motiviranost in zavzetost reševanja ter na dobljene rezultate. Hipoteze sem izpeljala s pomočjo literature.

Teoretična raziskava je pokazala, da se je v zadnjih letih zanimanje za raziskovanje narcisistične osebnostne lastnosti povečalo. Ugotovila sem, da obstaja veliko raziskav, ki so proučevale dejavnike, ki vplivajo na motiviranost reševanja in kakovost odgovorov na vprašalnikih, kot je na primer dolžina. Empirična raziskava je pokazala razlike med spoloma, in sicer so moški dosegali višji rezultat na vprašalnikih, ki bi naj merili narcisizem, kot ženske, kar sem tudi predpostavila. Prav tako je bilo ugotovljeno, da sta narcisizem in subjektivna ocena materialnega statusa šibko pozitivno povezani, kar pomeni, da so posamezniki z višjim rezultatom na vprašalnikih narcisizma bolj nagnjeni k temu, da svoj materialni status ocenijo višje, verjetno zaradi težnje po idealizirani osebnosti. Raziskava je prav tako pokazala, da dolžina vprašalnika bistveno ne vpliva na kakovost odgovorov, kar pa ne velja za motiviranost in zavzetost pri reševanju. Srednješolci, ki so reševali srednje dolg vprašalnik V2 (26 postavk) so izkazali največjo motiviranost, srednješolci, ki so reševali najkrajši vprašalnik V1 pa najnižjo motiviranost in zavzetost za reševanje. Iz tega sklepam, da zelo kratki vprašalniki in zelo dolgi vprašalniki zmanjšajo motiviranost. Dolgi vprašalniki verjetno zaradi dolgega časa reševanja, ki zahteva veliko pozornosti, krajši vprašalniki pa verjetno zaradi tega, ker dajejo občutek nevrednosti in nepomembnosti reševanja. Z raziskavo sem potrdila tudi hipotezo, da bodo posamezniki z višjim rezultatom narcisizma dajali bolj socialno zaželene odgovore na lestvici iskrenosti, ki je bila pomešana med postavke, uporabljenih vprašalnikov. Ugotovljena je bila negativna povezanost med narcisizmom in iskrenim odgovarjanjem na postavke lestvice iskrenosti.

5.2. Kritično ovrednotenje

Ne glede na rezultate je potrebno izpostaviti pomanjkljivosti in omejitve raziskave. Uporabljala sem nestandardizirane vprašalnike in ne osebnostne teste, ki imajo preverjene merske karakteristike, zato v resnici ne vemo, če ti vprašalniki res merijo tisto, kar mislimo da merijo. Za zanesljivejše rezultate bi tako morali rezultate uporabljenih vprašalnikov primerjati z rezultati že opravljenih raziskav, ki so uporabile enake vprašalnike. Uporabljena izvorna vprašalnika (NPI in Dark Triad) merita narcisizem kot osebnostno lastnost in ne narcisizem kot osebnostno motnjo, saj na primer ne vključujeta postavk, ki bi se nanašale na faze popolnega samorazvrednotenja, v katere zapada patološki narcis. To bi bilo morda v praksi tudi težko meriti, saj se verjetno takšne osebe na vprašalnikih o tem ne bi odkrito izpovedovale. Za evalvacijo motnje osebnosti je potrebno tudi strokovno mnenje, za kar pa sama nisem usposobljena.

Rezultatov ne morem posploševati na vse srednješolce, saj je bil vzorec relativno majhen in nereprezentativen (N= 168). Vzorec je nereprezentativen tudi zaradi veliko manjšega števila udeležencev moškega spola, kar je pomembno predvsem pri primerjanju stopnje narcisoidnosti med spoloma. Če bi vprašalnik rešilo nekaj več posameznikov moškega spola, da bi bilo razmerje med spoloma približno enako, bi to lahko povečalo ali zmanjšalo razlike v rezultatih raziskave, v vsakem primeru pa bi dalo zanesljivejše in bolj primerljive rezultate. Ker je bil vprašalnik podan osebno, v razredu, je na rezultate lahko vplival pritisk sosedov in njihovi odgovori. Rezultati so vprašljivi tudi zaradi subjektivnega oblikovanja vprašalnikov na podlagi daljših, izvornih različic in subjektivnega izbora postavk lestvice iskrenosti. Za zbiranje podatkov bi bila morda ustrežnejša 5-stopenjska lestvica, ki bi prikazala bolj natančnejšo stopnjo narcisizma za posameznike. Opozarjam tudi, da so razlike med aritmetičnimi sredinami statistično nepreverjene, ampak sem jih primerjala zgolj »po občutku«, kar prav tako prispeva k vprašljivosti rezultatov. Na odsotnost razlik sem sklepala po subjektivnih kriterijih, njihove statistične pomembnosti nisem preverjala.

5.3. Predlogi za nadaljnje raziskave

Glede na veliko dejavnikov, ki so pripomogli k nezanesljivosti rezultatov, bi raziskavo bilo potrebno izvesti na večjem vzorcu, z večjimi razlikami v dolžini vprašalnikov in morda

uporabiti drugačen postopek zbiranja podatkov kot je na primer spletni vprašalnik. Rezultati prav tako kažejo na potrebo po nadaljnjem raziskovanju povezanosti narcisizma z različnimi dejavniki, ki bi lahko nanj vplivali (npr. stil vzgoje) in z dejavniki, ki bi lahko bili pokazatelji prisotnosti te osebnostne lastnosti (npr. učni uspeh, priljubljenost v družbi, ljubezenski slog). Prav tako bi lahko primerjali vprašalnike narcisizma z vprašalniki samopodobe in samospoštovanja. S tem bi lahko ugotavljali podobnosti in povezave med njimi ter raziskovali kakšen vpliv ima visoka stopnja narcisizma pri posamezniku na njegovo družbeno okolje.

6. UPORABNA VREDNOST IN DRUŽBENA ODGOVORNOST

Uporabna vrednost pričujoče raziskovalne naloge se kaže tako na vsebinski kot na metodološki ravni. Število ljudi z višje izraženo osebnostno lastnostjo narcisizma je od leta 2012 v današnji družbi doživelo neverjetno porast. Pohlep, obsesija s samim seboj, površni, manipulativni medsebojni odnosi, arogantnost, nečimrnost in skrb za lastno korist so lastnosti, ki jih dandanes lahko opazimo praktično vsepovsod in ki vplivajo na družbo in njeno delovanje. Egoizem in skrb za lastno korist, ki sta samo eni izmed lastnosti narcisizma, sta lahko razlog za mnogo okoljskih problemov, ki se danes vrstijo drug za drugim. Medtem ko se ti prepogosto rešujejo površinsko, z blaženjem simptomov, pa je včasih dobro razmisliti tudi o vzrokih in poskusiti reševati tudi te. Narcisistični posamezniki v glavnem gledajo le nase, na svoje cilje, in svoje potrebe, ne zmenijo pa se za druge, morda tudi ne za okolje, zato bi lahko boljše razumevanje te osebnostne lastnosti prispevalo k reševanju širših družbenih problematik.

Po drugi strani pa je narcisizem včasih prepogosto uporabljen v negativnem smislu, saj je v zdravi obliki pomemben za posameznikovo delovanje, samostojnost in njegove odnose v družbi, ki zahtevajo odgovornost, empatijo, spoštovanje drugih in sodelovanje. Zdrava stopnja narcisizma je še pomembna, ker posamezniku omogoča samozadostnost in pozitivno samopodobo, kar je do neke mere dobro za njegovo osebnost, dosegljive cilje, ki si jih je zastavil in pozitivno vplivanje na druge.

Po primerjavi dveh izvornih vprašalnikov (NPI in Dark Triad), ki merita različne vidike, je bilo opazno, da težita k enakim rezultatom, kar namiguje na njuno primerljivost. Ker pa vprašalnika že v osnovi merita različne vidike narcisizma, je ta primerljivost dvomljiva. Pri primerjavi več vprašalnikov je tako splošno pomembno, da merijo enake vidike enake lastnosti, da jih sploh lahko primerjamo.

V raziskavah je cilj pridobiti kar se da zanesljive in kakovostne podatke, na kar pomembno vplivata zavzetost in motivacija udeležencev. Zato je potrebno poskrbeti, da so vprašalniki sestavljeni tako, da njihovo reševanje ne zmanjšuje udeleženceve zavzetosti in motivacije. V nalogi sem ugotovila, da vrednost vprašanj ni premo sorazmerna z odgovori, kar pomeni, da dolgi vprašalniki ne prispevajo nujno pomembno k večji kakovosti odgovorov, saj se zaradi dolžine lahko zmanjša motivacija za reševanje. Imeti moramo v mislih, da je pri dolgih

vprašalnikih večja možnost, da se pri udeležencu zaradi daljšega časa reševanja pojavi utrujenost, zaradi velikega števila enoličnih, podobnih vprašanj pa naveličanost. Po drugi strani pa ima lahko tudi zelo malo število vprašanja na vprašalniku vpliv na motivacijo, saj se lahko udeležencem zdi sumljivo prekratek in s tem nezanimiv, nepomemben in nesmiseln.

7. VIRI

Bele, S. (2014). *Narcisizem in obrambni mehanizmi pri ženskah*. Psihološka obzorja, št. 23, str. 11-20.

Biddle, M. (2015). *Study: Men tend to be more narcissistic than women*. Pridobljeno (25. 1. 2020) s <http://www.buffalo.edu/news/releases/2015/03/009.html>

Burchell, B. in Marsh, C. (1992). *Quality & Quantity*. Pridobljeno (14. 12. 2019) s <https://doi.org/10.1007/BF00172427>

Carlson N. E. in Desjardins M. N. (2015) *Do Mean guys always finish first or just say that they do? Narcissists' awareness of their social status and popularity over time*. Pridobljeno (25. 1. 2020) s: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0146167215581712>

Campbell, W.K. in Foster, J.D. (2007). *The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies*. V C. Sedikides & S. Spencer (Eds.), *Frontiers in social psychology: The self*. (pp. 115-138). Filadelfija, PA: Psychology Press.

Don a. Dillman, Michael D. Sinclair, Jon R. Clark. (1993). *Effects of questionnaire length, respondent-friendly design, and a difficult question on response rates for occupant-addressed census mail surveys*. *Public opinion quarterly*. Vol 57(3),289–304. Pridobljeno (25. 1. 2020) s <https://doi.org/10.1086/269376>

Erić, Ljubomir. (2012). *Psihodinamična psihiatrija IV: motnje osebnosti*. Ljubljana: Hermes IPAL.

Eyosenck, S. B. G., Barrett P. (1985) *A revised version of the psychoticism scale*. Vol 6/1, 21-29. Velika Britanija. Pridobljeno (14. 12. 2019) s https://www.pbarrett.net/publications/EPQR_1985_paper.pdf

Freud, Sigmund (1987): *Metapsihološki spisi*. Ljubljana: ŠKUC.

Gray, P. (2014). *Why is narcissism increasing among young americans?* Pridobljeno (14. 12. 2019) s <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/freedom-learn/201401/why-is-narcissism-increasing-among-young-americans>

Herzog, A. R., Bachman G. J. (1981) *Effects of Questionnaire Length on Response Quality*. *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 45/ 4, 549-559.

Hozjan, J. (2009). *Dejavniki, ki vplivajo na stopnjo odgovorov pri spletnih anketah*. (Diplomsko delo) Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.

Jonason, P. K., in Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the dark triad. *Psychological Assessment*, 22/2, 420–432. Pridobljeno (31.1. 2020) s: <https://doi.org/10.1037/a0019265>

Lamovec, T. (1994). *Psihodiagnostika osebnosti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete Ljubljana.

Lasch, C. L. (1979). *Kultura narcisizma*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Matjan, P. (1994) *Nekatere značilnosti odraslih pacientov z narcisističnimi motnjami osebnosti* [Some characteristics of adult patients with narcissistic personality disorders]. *Psihološka obzorja*, 3(1), 123–128.

Miller, J. D. in Price, J.; Campbell, W. Keith (2011). *Is the Narcissistic Personality Inventory Still Relevant? A Test of Independent Grandiosity and Entitlement Scales in the Assessment of Narcissism*. *Assessment*. 19/1, 8–13. Pridobljeno (14. 12. 2019) s: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1073191111429390>

Millon, T. in Grossman, S. D. (2005). Psychotherapy for the narcissistic personality disorder. V G. O. Gabbard, J. S. Beck in J. Holmes (ur.), *Oxford Textbook of Psychotherapy* (1st ed.). Oxford, Velika Britanija: Oxford University Press.

Praper, P. (1994). Narcisistične in borderline motnje osebnosti [Narcissistic and borderline personality disorders]. *Psihološka obzorja*, 3(1), 81–91.

Raskin, R. in Terry, H. (1988). "A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity". *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol 54(5), 890-902.

Rolstad, S., Adler, J. in Ryden A. (2011). *Response Burden and Questionnaire Length: Is Shorter Better? A review and Meta- analysis*. *Value in Health*, 2011, 14, 1101- 1108.

Rutar, D. (1997). *Uvod v postmoderno psihologijo*. Ljubljana: Eurotaster.

Twenge, J. M. in Foster, D. J. (2010). *Birth Cohort Increases in Narcissistic Personality Traits Among American College Students, 1982–2009*. Pridobljeno (30.1. 2020) s:

<https://www.psychologytoday.com/files/attachments/4330/npitimeupdatespps.pdf>

Twenge, J. M. in Campbell, W. K. (2009). *The narcissism epidemic: Living in the age of entitlement*. New York, NY, ZDA: Free Press. Pridobljeno (14. 12. 2019) s:

<http://www.sakkyndig.com/psykologi/artvit/twenge2009>

Queen's University Belfast. (2018). *Narcissistic adolescents may perform better at school*. *ScienceDaily*. Pridobljeno (14. 12. 2019) s

www.sciencedaily.com/releases/2018/06/180626113003.htm

Wink, P. (1991). *Two faces of narcissism*. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 61/4, 590–587.

Zager Kocjan, G. in Avsec, A. (2013). *Validacija slovenske oblike vprašalnika narcisizma NPI*. *Anthropos* (Ljubljana), letnik 45, številka 3/4, str. 151-169.

Žižek, S. (1987). *Jezik, ideologija, Slovenci*. Ljubljana: Delavska enotnost.